ULUSLARARASI AFETLER POLİTİKASININ ANA EKSENİ: KENTSEL SAKINIM

Murat Balamir [1]

[1] *Profesör, ODTÜ*

BM öncülüğündeki uluslararası afetler politikası 1990 sonrasında radikal bir hedef değişimi ve uygulama içine girdi. Kuruluşundan bu yana BM, afetlerle ilgili çabalarında uluslararası dayanışmalar, afet sonrası yardım ve finansal destekler sağlama etkinlikleri ile sınırlı kalmıştır. Uzun dönemde bu yaklaşımın büyük maliyetler gösterdiği, ulusları daha temkinli kılmada önemli bir katkısı görülmediği gibi, tersine pervasızlığı körüklediği yadsınamaz biçimde anlaşılmıştır. BM, 1990-2000 dönemini 'Doğal Afetleri Azaltma Onyılı' (IDNDR) ilan etmiş, bu sırada Yokohama Konferansını (1994) düzenlemiş, bu alanda 'Afet Azaltma Uluslararası Stratejisi' (ISDR, 2000) ile bir yeni organ oluşturmuş, bunun marifetiyle 2005 yılında gerçekleştirdiği Kobe Konferansı'nda 2005-2015 onyılının yeni bir eylem dönemi olarak tanınmasını sağlamıştır. Yeni politika, düşünce ve eylemleri yalnızca afet sonrası 'acil' dönemle sınırlı bırakmayıp, etkinliklerin ağırlığını afet öncesine vermiş, ölçeği ne olursa olsun hazırlanan planlarda risklerin gözönüne alınmasını ve risklerin azaltılmasında 'katılımlı karar alma' ilkesini tanımlamış, özellikle 'kentsel alan'ların ve 'dar gelirli kesim'lerin risklerinin azaltılmasına öncelik verilmesini sağlamıştır**.**

BM tarafından düzenlenen Incheon Konferansı (G. Kore, 2009) ve Bildirgesi, risk azaltma uygulamalarının genellikle yerel düzeyde gerçekleştirildiği öngörüsü ile yerel yönetimlere (merkezi yönetimlerinden bağımsız) 'küresel aktörler' kimliği vermiş, risk azaltma giderlerini 'maliyet' değil, 'yatırım' olarak tanımlamıştır. Incheon kararları ile ayrıca bir (*Resilient Cities*) 'Güvenli Kentler Kampanyası' (2010-2011) başlatılmıştır. Küresel ölçekte yerel yönetimlerin risk azaltma etkinliklerinde nelere özen göstermeleri gerektiğini belirlemek yanında, ISDR bu alanda yerel birimlerin dayanışmalara girmesini, deneyimlerini birbirlerine aktarmalarını, başarılı örneklerin yaygın tanıtımını ve giderek yerel yönetimler arası bir ağ oluşturulmasını desteklemeye çalışmıştır **(1)**. ISDR, bu kampanya kapsamında çok sayıda etkinlik yürütmüş, Türkiye'de Şehir Plancıları Odası dışında kimsenin hatırlamadığı 13 Ekim (2010) 'Dünya Afetler Günü' kapsamında, 'Şangay Forumu'nu düzenlemiştir.

Mayıs 2011 Cenevre Küresel Platform toplantısında, bu kampanyanın 2015 ve ötesine uzatılarak çalışmalara ve oluşturulan ağlara daha kalıcı bir nitelik kazandırılması yönünde genel bir istek doğmuştur. Bu doğrultuda, BM destekleriyle 2011 Ağustos ayı içinde Çin Halk Cumhuriyeti Chengdu kentinde birlikte gerçekleştirilen "Dünya Kentleri 2. Bilimsel Geliştirme Forumu" (WCSDA) ve "Şehir Yönetimleri 1. Zirvesi"nde, 33 ülkeden 200 katılımcı yer almıştır. Toplantıların gündeminde dört temel konu görüşülmüştür:

- Dirençli kentler için planlama ve tasarım
- Şehirlerde afet ve acil durum yönetimi
- Sürdürülebilir gelişme için kent ekonomisinin dönüştürülmesi
- Sürdürülebilir kentsel gelişme için ikili ve çok taraflı işbirlikleri

Ağırlık kazanan ortak görüşler ise şöyle özetlenebilir:
"Afetlerin nedeni, doğa değil, plansız ve denetimsiz gelişmelerdir". "Risk azaltma, bir maliyet değil, pişmanlık yaratmayacak yatırımlardır". Bu anlayışlar çerçevesinde alınan kararlar özetlenecek olursa:

1. Kentlerarası İşbirliklerinin Geliştirilmesi
2. Kent Planlamasında Afet Dirençlilik İlkelerinin Özümsenmesi
3. Toplumun Bilinç ve Duyarlılığını Yükseltecek Etkinlikler Düzenlenmesi
4. Güçlü Siyasi Kararlılık için Uluslararası Mekanizmalara Dayanılması
5. Kentlerde Risk Azaltma ve Acil Durum Planlamasının Güçlendirilmesi

2010-2011 'Güvenli Kentler Kampanyası kapsamında 60 kadar ülkeden 635 yerel yönetim katıldı **(2)**. Bunların arasında Türkiye'den İstanbul Büyükşehir, Yalova ve Antalya belediyeleri de bulunuyordu. Bu kampanyanın bir ödül töreni ile sonuçlandırılması uygun görülmüş, bununla ilgili duyurular kampanya başında ve her fırsatta yapılmıştı. BM tarafından 1987 yılından bu yana, iki yılda bir verilen Sasakawa Ödülü'nün bu kez risk azaltma çabalarında başarılı kent yönetim ve yöneticilerine ayrılmasının amaca uygun olacağı öngörüldü **(3).** Kendine güvenen kentlerin, başvuru protokolüne uyumla ödüle aday olmaları özendirilmiş, bu yolla 32 başvuru yapılmış, bunların yalnızca 25'i değerlendirmeye alınabilecek yeterlikte görülmüştür. Cenevre'de 29-31 Mart 2011 günlerinde çalışan Jüri, kentler/bireyler/kurumlar olmak üzere üç kategorideki katılımı irdelemiş ve 'Liyakat Sertifikası', 'Seçkinlik Sertifikası", ile parasal 'ödül' kategorileri olmak üzere farklı statülerde başarılı görülenleri tanımlamış, bunların ödüllendirilmelerini ISDR yönetimine önermiştir **(4)**. ISDR başarılı görülen adayları 3 Mayıs 2011 günü duyurmuş, ancak hangi adayın hangi ödülü almış olduğunu, Cenevre'de 8-13 Mayıs 2011 günlerinde 'Küresel Platform' toplantılarında, 12 Mayıs'ta yer alan ödül töreni sırasında açıklamıştır. Buna göre, parasal Ödül Kuzey Vancouver (Kanada), San Francisco (Filipinler), Santa Fe (Arjantin) arasında paylaşılmıştır. Seçkinlik Sertifikası ERRA (Pakistan) ve Bhubaneswar (Hindistan) birimlerine, Liyakat Sertifikası ise CEPREDENAC (Guatemala) kuruluşuna verilmiştir.

Prestijli parasal ödülü alanların hepsi, bu alanda örgütlenmiş yerel yönetimler ve planlı kentler olmuştur. Özellikle yerel düzeydeki risk azaltma/sakınım çalışmalarının çeşitliliğini görmek ve Jüri değerlendirmelerini anlamak açısından bu örnekleri gözden geçirmek yararlı olacaktır.

Santa Fe, Arjantin (su baskınları tehlikesi)
Doğu Arjantin'in Pampa düzlüklerinde yer alan 370 bin nüfuslu 'Santa Fe de la Vera Cruz', zengin doğal kaynaklarıyla olduğu kadar su baskınlarıyla da ünlüdür. Parana ve Salado nehirleriyle çevrili kentte çoğu mahalleler bataklık, gölet ve kumluk arazide yer almaktadır. Salado nehri 2003 Nisan ayında 3 metre yükselerek 130 bin kişiyi yerlerinden etmiş, 24 can almıştır. Olağan dışı yağışlar 2007 Mart ayında 28 bin kişiyi evsiz bırakmış, şehirde hareket kabiliyetinin yitirilmesine yol açmıştır. Bunun üzerine şehir düzeyinde girişimlerle bir risk yönetim programı geliştirilmiş, kent risk bölgelerine ayrılmış, yerel topluluklarla toplantılar ve çalıştaylar yürütülmüş, kapsamlı ve çok yönlü bir plan geliştirilmiştir. Jürinin bu başvuruda dikkat çekici gördüğü özellikler şunlardır:
→ Dışarıdan özendirme ya da baskılarla değil, kentin yönetim ve yerel toplumu ile birlikte yaptıkları kendi girişimlerine dayalı olması
→ Tehlikeyi her yönüyle karşılamaya çalışan bir plan ve uygulama geliştirilmiş olması
→ Akarsulara komşu tüm yönetim birimlerini ortak çalışmalara yönlendirmesi ve akarsu sistemini tüm havzası ile ve ilgili ulusal kurumlarla birlikte ele alması
→ Afet sonrası sivil savunma işleri yanında, belediyenin tüm STK ve diğer kuruluşlarla ve üniversite ile birlikte davranması ve özel bir birim oluşturması
→ Çok sayıda fiziki ve sosyal önlemi eşgüdüm içinde planlaması
→ Risk altındaki hanelerin taşınmasını sağlayan fiziki, yasal, finansal önlemlere başvurulması; kaçak yapılaşma yerine güvenli ve tapulu konut sağlanması
→ Kamu ve özel kuruluşlarla işbirliği yapılması; Belediye ve kamu kuruluşları personelinin eğitilmesi ve kapsamlı işgücü yönetimi planlaması
→ Çöp ve ayrıştırılmış katı atık toplama, drenaj sistemini hesaplı geliştirme ve genişletme çabaları

→ Halka açık bilgi sistemi, okullarda eğitim ve yerinde görme çalışmaları, toplum kesimleri için kampanyalar, tahliye tatbikatları, medyanın ve internetin kullanımı
→ katılımlı planlama, erken uyarı sistemleri, kapsamlı acil durum planları, kurtarma ekipleri, tahliye güzergahları, buluşma noktaları düzenlemeleri
→ Kaynakların şefaflıkla kullanılması

Kuzey Vancouver, Kanada (deprem, fırtına, su baskını, heyelan tehlikeleri)
Kanada batı sahilinde yer alan Vancouver'in kuzey sahilinde yer alan bu yerel yönetim, 82 bin nüfusu ile varlıklı ve dinamik bir topluluktur. Sahil ve dağlar arasında iskan edilmiş bu bölgenin farklı risklerine karşı ciddi önlemler alma azmi, 2005 yılında heyelan nedeniyle bir kişinin hayatını kaybetmesiyle güçlenmiş, (planlama, mühendislik, peyzaj gibi) yerel yönetimin tüm birimleri sakınım çalışmalarında özgüdü ile önlemler geliştirmişlerdir. Yerel topluluk biraraya gelerek farklı riskler için tolerans düzeylerini belirlemişler, sakınım planlarında risk azaltma kriterlerini ve ne tür erken uyarı sistemlerine başvuracaklarını kararlaştırmışlardır. Bilim ve teknolojinin kullanımında, üniversiteler ve merkezi yönetim birimleriyle işbirliğinde Kuzey Vancouver buluşçu örnek uygulamalar geliştirmiş bulunuyor. Bu yerleşim biriminin Jüri değerlendirmelerinde ön plana çıkan özellikleri aşağıdaki gibi olmuştur:
→ Çok sayıda tehlikeleye maruz, sıra dışı bir doğa parçasında yerleşik, yüksek gelir sahibi, eğitimli, küçük bir toplulukta, izole olsalar da bilime ve teknolojiye dayanarak neler yapılabileceğine ilişkin başarılı bir örnek olması
→ Kısmen kendi içine kapalı bir topluluk girişimi görünümünde olmakla birlikte, risk azaltma konusunda Vancouver büyükşehiri ile, üniversite ve araştırma merkezleri ile işbirliği olanakalarını ihmal etmemesi
→ Teknolojik bilgi ve olanaklara dayanan buluşçu yöntemler geliştirmesi ve bu deneyimi iletişim yollarıyla, yerel topluluk çalıştaylarıyla paylaşması
→ Tehlike önceliklerini belirlemede bilimsel ölçütlere başvurması ve sakınım önlemleri konularında üniversite, iş çevreleri, diğer kuruluşlarla işbirliği içinde olması
→ İklim değişikliği ve risklere ilişkin sakınım önlemlerinde yaban hayatına ve ekolojik özelliklere özen gösterilmesi
→ Mekansal politika geliştirme ve planlamada yamaçlara, dere yataklarına, heyelan ve moloz kaymalarına, orman yangın alanlarına özel risk alanı tanımları yapılması
→ Sakınım planlarında, politika ve mevzuat geliştirme, önlem alma ve acil durum eylemlerine ayrı ayrı yer verilmiş olması

San Francisco, Cebu, Filipinler (su baskını, fırtına, muson yağışları, heyelan)
Yedi binden fazla adadan oluşan Filipinlerin merkez bölgesinde yer alan Cebu eyaletinin Camotes ada takımında dört belediyeden biri olan San Francisco 40 bin nüfuslu, 10'597 Ha yüzölçümüne sahip ücra bir adadır. Tarım, balıkçılık ve hasır örme ile geçinen ada, kıyı kaynakları, doğal güzellikleri, tatlı su gölleri ile bir kuş cennetidir. Su baskını, güçlü fırtınalar ve şiddetli yağışlar, bu cennette yaşamı zorlaştıran başlıca etkenlerdir. Bising Tayfunu, 1982'de bu küçük adada 112 can almıştır. Bu durum, yokluklara karşın doğa ile başetmede, San Francisco'ya özgü bir işbirliği ve yerel dayanışma biçimi olan 'Purok' sisteminin doğmasına yol açmış görünmektedir. İdari bölünme ile 15 Barangay'dan (muhtarlık?) oluşan bölgede ve yerleşim yerlerinde herkesin katıldığı bu 120 yardımlaşma sandığına, bireyler kararlaştırılan düzenli ödemeleri yaparak acil durumlarda destek sağlayan bir kaynak oluştururlar. Bu gelenek, iklim değişikliğine uyum ve risk azaltma kültürünü de adada hızla yaygınlaştırmış, güçlenen dayanışma yanında, 'Purok' sistemindeki birikimin artmasını da sağlamıştır. Radyo, internet, cep telefonu yokluğunda 'Purok' koordinatörleri, bilgi iletişiminin de temel taşıyıcıları olmuşlardır. Bu yokluklar ortamında ada ölçeğinde örnek bir toplumsal dayanışma yaratılmış olması, Jüri tarafından yapılan değerlendirmeler aşağıda yer aldığı gibi, parasal ödülün en büyük bölümünün de San Francisco örneğinin hak ettiği yargısına yol açmıştır:

→ Adadaki tüm yerel toplulukların geleneksel bir toplumsal dayanışma mekanizması ile topluca sakınım çalışmalarına katılması, iklim değişikliğinden aşırı ölçüde etkilenecek bu ücra konumda kendi çarelerini bulması ve bunu uluslararası bir ortama taşıma başarısı
→ Maddi ve parasal, eğitim, teknoloji, altyapı yokluklarına karşın, insan varlığı ve kararlılığı ile neler başarılabileceğine ve topluma dayalı bir risk azaltma çabasına iyi bir örnek oluşturması
→ Yerel yönetimin kampanyaya sahip çıkması, sağlık ve katı atık programları gibi tamamlayıcı sektörlerde etkin rol alması; Kadınlara eşit fırsat ve yetkiler verilmesine önayak olması; Fırtınalara maruz yerleşim birimleri ve yapıların yer değiştirmesinin programlanması; Yönetimin 2009 ve 2010 yıllarında "Yeşil Yönetim" ödülü kazanmış olması
→ Okul öğretmenlerinin risk azaltma seminerlerine katılmaları
→ Çocukların risk azaltma kampanyasını, bunun kendi gelecekleri ile ilgili olduğu bilinci ile benimsemelerini sağlayacak çok sayıda girişime yer verilmesi: risk azaltma ile ilgili yönetim toplantılarında temsilciler, iklim değişikliği eğitimi, kıyı ekolojisi bilgileri, erken uyarı sistemlerine katkı, risk tahmin oyunları, okullarda etkinlikler, ağaç dikimi çalışmaları, yüzme ve ilk yardım eğitimleri, yerel tatbikatlara katılım
→ Her 'barangay'da balıkçılar, okullar, gençlik ve diğer sivil gruplar ile, çevre koruma, 'mangrov' iyileştirme ve kıyı temizliği, fidanlıklar kurulması, acil durum ekipleri oluşturulması ve ilk yardım eğitimlerinin okul programlarına alınması, bisikletli ulaşım sisteminin geliştirilmesi, yasadışı balıkçılığın denetimi, eko-turizm ve benzeri her alanda, bir risk azaltma kültürü yerel toplum ve günlük hayatla içiçe gelişmiş olması

Jüri, parasal ödülleri planlı şehir ve yerel yönetimlerine uygun görürken, 'seçkinlik sertifikası'nı iki büyük ölçekli girişime (ERRA ve BHUBANESWAR), 'liyakat sertifikası'nı ise yaygın bir etkinlik alanına sahip bir kuruma (CEPREDENAC) vermiştir. Bunlar özetle aşağıda tanıtılmaktadır.

ERRA, Pakistan (deprem)
Bu kuruluş, Ekim 2005 tarihinde Pakistan yönetimi tarafından oluşturulmuş, çok ortaklı bir girişimdir. Aynı ay başlarında karşılaşılan ve üçbuçuk milyon kişiyi evsiz bırakıp 70 bin kişiden fazla can alan, 42 bin ailede gelir sağlayan kişinin ölmesine yol açan depremin verdiği kayıpları giderme hedefindeki dev bir çaba ile kurulan ERRA, Pakistan ordusu ve uluslararası desteklerin başarılı eşgüdümü ile yürütülmüştür. Büyük ölçüde, insanların kendi evlerini doğru yerlerde ve biçimlerde yapmalarını hedefleyen bu girişim, afet sonrası bir 'yara sarma' eylemi olmakla birlikte, geniş bir kırsal alanda eğitim, toplumsal mobilizasyon, katılım, geri dönüşümlü öz kaynak kullanımını sağlama, yapı standartlarını iyileştirme, yerel kapasiteleri ve güvenli geçim olanaklarını geliştirme yönleriyle geleceğe ilişkin bir risk azaltma uygulaması niteliği kazanmıştır. Bu aynı zamanda büyük ölçekli bir uluslararası işbirliği, finans sağlama, çok ortaklı örgütlenme ve uygulamada başarılı bir örnektir.

Bhubaneswar, Hindistan (aşırı sıcak, fırtına ve su baskını)
Hindistan'ın kuzeydoğusunda Orissa Eyaletinin merkez şehri Bhubaneswar, en uç iklim koşulları ile başetme çabalarındadır. Aşırı sıcak dalgası 1998'de yüzlerce yaşama son vermişken, 1999'da çok güçlü fırtına yerleşimi bir hayalet kente çevirmiştir. Bu koşullara hazırlıklı olma yolunda, 2003 yılından bu yana risk azaltma amaçlı bir dizi gelişme gerçekleştirilmiş, alandan kaçan sanayi birimlerinin geri kazanılması ve yerleşim alanlarının çekicilik kazanması hedeflenmiştir. Gerek yatırımların yönlendirilmesinde gerekse tüm planlama etkinliklerinde 'yetkili kalkınma birimi', uluslararası ilişkilerin yürütülmesinde ise 'kent yöneticiler birliği' etkin roller üstlenmiş, bu sayede Bhubaneswar Hindistan'ın ekonomik açıdan en iddialı yatırım alanlarından biri kimliğini kazanmıştır. Bölgesel ölçekte büyüme potansiyelleri ile il düzeyindeki işlevsel etkiler irdelenmiş, çoklu tehlike haritaları hazırlanmış, planlama ve eşgüdümlü yönetim önemsenmiştir. Bölge ölçeğinde değerlendirmelerle geliştirilen fiziki planlar, altyapı projeleri, sağlık, konut konularında yerel topluluklarla işbirliği ile yürütülmüş, yerel topluluk grupları planlama kararlarında etkili olmak üzere komite ve birlikler kurmuşlardır. Bu alandaki yatırımların %25'i merkezi yönetim yardımları olmuştur. Bhubaneswar 2005 yılından bu yana bir afet yönetim birimine sahip olduğu gibi, yapı denetim sistemi, erken uyarı, planlama denetim mekanizması ve yapı güçlendirme düzenlemeleri yürürlükte bulunmaktadır.

CEPREDENAC, Guatemala (volkan, deprem, fırtına, su baskını, kuraklık)
'Doğal Afetler Önlem Koordinasyon Merkezi', afete hazırlık, risk azaltma ve yönetimi konularında Orta Amerika'da Kostarika, El Salvador, Guatemala, Honduras, Nikaragua ve Panama olmak üzere altı ülkeye işbirliği protokolü ile bilgi iletişim, teknik ve bilimsel danışmanlık hizmetleri veren bölgesel bir merkezdir. Volkanik faaliyet, yer sarsıntıları, su baskınları ve kuraklık sorunları eksik olmayan bu bölgede CEPREDENAC, gereksinim duyulan ülkelere teknik ve parasal destekler yönlendiren bir işlev görmektedir. Bu kuruluş aynı zamanda tehlike tespitleri, eğitim ve halkı bilgilendirme etkinlikleri yürütmekte, altı ülkenin araştırma birimlerinden destek almaktadır. Kurulduğu 1993 yılından bu yana, çok sayıda eğitim vermek yanında, bölgesel tehlike raporları ve sakınım planları hazırlamış olan CEPREDENAC, afetler alanında güçlerin ve kapasitelerin ortaklaştırıldığı doğru bir işbirliği örneğidir.

Yukarıda iletilenler, uluslararası risk azaltma yeni politikasının çok sayıda sadık izleyicisi bulunduğu, tüm çabaların yerel yönetimlerin ve toplulukların katılımını sağlamakta olduğu, ulusal ve yerel platformlar oluşturmak yanında, kentlerde ve bölgesel girişimlerde kapsamlı planlar hazırlamanın zorunlu görüldüğünü anlatmaktadır. Bu yaklaşım, tehlikelerle karşı karşıya olsun olmasın, çok sayıda ülkenin gündeminde kalıcı biçimlerde yer almış, buna uygun kurumlaşma ve yasal düzenlemelere geçilmiş bulunmaktadır.

Türkiye'de Durum
Kronik tehlikelerine karşın, denetimsiz ve doğru bir planlama disiplininden uzak biçimlerde ve hızla kentleşmiş bulunan Türkiye, risk azaltma yaklaşımına en büyük gereksinmesi olan bir ülkedir. Ancak, doğru kavrayış, kurumlaşma ve uygulamalar bir türlü gerçekleşememektedir. Türkiye, uluslararası protokollere katılmakta ancak bunların gerektirdiklerini yerine getirmemekte istikrarlı olarak direnmektedir. Bunun birkaç nedeni olduğu görülür.

Türkiye'de afetler konularında 1999 sonrasında mevcut olan üç kurum da, geleneksel olarak 'afet sonrası'na ilişkin görev ve hedeflere sahiptir. Bu kurumların altyapısı da, personeli de, afet sonrası etkinliklerde uzmanlaşmış elemanlardır. Yeni bir düzenleme ile bu üç kurum birleştirilmiş (2009), ancak hazırlanan yasada (5902) uluslararası yeni politikanın özendirdiği yönlendirmeler göz önüne alınamamıştır. Bu yasanın hazırlanma sürecine katılmama, TBMM ilgili komisyonunda ve sonradan oluşturulan komisyonda hazır bulunmama karşın, yasaya 'risk' tanımını koyabilmek ötesinde bir katkı verme olanağı bulamamıştım. Mevcut üç kuruluşun da mensupları bu çalışma gruplarında ağırlıklı olarak yer almakta idiler. Dolayısıyla yasayı hazırlayanların temel sorunu, hangi kuruluşun bu birleşmede en büyük payı alacağı idi. Çalışma grubuna katılanların genellikle dünya politikasını izlemedikleri, mensubu bulundukları kurumların çıkarlarından başka bir konuda düşünmek istemedikleri, ya da mesleki yetki ve otorite kaybetme endişesi içinde oldukları anlaşılmaktaydı.

Bu nedenle "afet öncesi risk azaltma konularının engin bir çalışma alanı olduğu, dolayısıyla afet sonrası için düşünülmüş olduğu gibi, en az 3-4 ayrı Daire Başkanlığı gerektirdiği"ni duyurmaya çalışmam işitilmedi bile. Bunu yazılı olarak vermek dışında, yayınlanmasını da sağladım. Farklı coğrafya ölçeklerinde ve özellikle kentlerde, tehlike tespitleri, korunmasız kalmış kaynakların belirlenmesi, risk önceliklerinin belirlenmesi ve sakınım planları kapsamında projelerin tanımlanıp programlanması işleri ayrı uzmanlıklar ve işbirliği yöntemleri gerektiren konulardır. Bunların hiçbiri planlama uzmanları olmaksızın gerçekleştirilemez. Plancılar öncelikle tüm süreci ve eşgüdümü yürütmek ve uygulama kanallarını açmak için gerekli uzmanlardır. Ne yazık ki aynı yanlış tutum yeni yazılmış bulunan USDEP belgesinde de kendini göstermektedir. Bu belgenin altında benim adımın da konulmuş olmasına karşın benden hiçbir katkı alınmamış bulunuyor.

Uluslararası kentsel risk azaltma çabalarının, dünyanın en önemli politika uygulama alanı olarak görülüp, küçük yerleşme birimlerinde bile kapsamlı önlemler özendirilip uygulanırken, Türkiye'de afetler politikası, üzerinde konuşulamayan, adeta sansür uygulanan bir konudur. Devasa sismik risk havuzları oluşturan büyük nüfuslu

Türkiye kentleri, bir yazarın tanımladığı gibi, en etkili 'kitle imha araçları'dır **(5)**. Aynı yazar, Türkiye'de ekonomik gelişme ile "toplum zenginleştikçe bu sorun kendiliğinden çözülür" görüşünü savunan kimi yaklaşım sahiplerini eleştirmekte ve bunun 'riskleri şimdilik unutturmak' anlamına geldiğine işaret etmekte, bu yönetim davranışını 'rus ruleti' oynamakla eş tutmaktadır.

Eleştiri konusu bu anlayış, işleri piyasaya bırakma yanlısıdır ve birkaç yanlışı birlikte içermektedir **(6).**

1. Bu yaklaşım, kentlerde sismik güvenliği yalnızca yapı birimleri cinsinden düşünmekte, bunun da ancak belirli bir meslek grubu tarafından sağlanabileceğini varsaymaktadır.
2. Bu yaklaşım, toplumu dışlamakta, güvenlik konusunun özellikle katılımlı süreçlerle sağlanacağı ilkesini tanımamakta, toplumu yalnızca müşteri olarak görmektedir.
3. Bu yaklaşım, can güvenliğinin bir kamu görevi olduğunu gözardı ederek, "talep varsa güvenlik önlemi alınır" düşüncesini savunmaktadır. Bundan "parası olan korunur" anlamı çıkar.
4. Bu yaklaşım, ekonomik büyümenin kaçınılmaz bir gelişme olduğunu varsaymaktadır. Yaşadığımız krizler, dünyanın giderek enerji ve hammadde kaynaklarının, doğanın tüketilmesi sorunları nedeni ile başka ekonomik stratejilere dönme zorunluluğunun gündeme gelmesi, bu görüşü önceden çürütmektedir.
5. Kaldı ki, ekonomik büyümenin eşitlikli gelişme sağladığı pek görülmüş bir olgu değildir. Bu nedenle uluslararası yeni politika, dar gelirli kesimlerin risklerinin ön plana alınmasını bir ilke edinmiş bulunuyor.

Türkiye'nin afetler alandaki yasal düzenlemelerini, kurumlaşma biçimini ve ilgili meslek gruplarının yetkilerini, merkezde ve yerelde yapılması gerekenleri en baştan düşünme zorunluluğu vardır.

NOTLAR

1. Kampanya 'Resilient Cities' terimini kullanmakta; Türkçe'de buna 'güvenli kentler' ile karşılık verilmekte; Ancak belki konu bağlamı gereği 'dirençli kentler' tamlaması daha doğru olabilecektir. Kampanya, 10 ayrı uygulama hedefi belirlemiş bulunuyor; Başvurularda bu konulardaki güncel durumlar ile gelişmeler ve planlar sorulmaktadır:

A. Kentsel yönetimin bütün birimleri, riskleri azaltma ve afete hazırlıklı olma amacıyla yerel topluluklar ve kentsel grupların **örgütlenme** ve eşgüdümünü sağlama konusunda üzerlerine düşen görevi anlamış olmalıdırlar.
B. Kentsel riskleri doğrudan azaltmak ve ev sahipleri/ dar gelirli aileler/ yerel topluluklar/ iş çevreleri ve kamu birimlerinin kendi risklerini azaltmak üzere yatırım yapmalarını özendirmek üzere bir **bütçe** oluşturulmalıdır.
C. Tehlikeler ve korunma gerektiren değerlere ilişkin güncel bir **veri tabanı** hazırlanmalı, risk değerlendirme çalışmaları kentsel fiziki gelişme plan kararlarına temel oluşturmalıdır. Bu tehlike ve plan bilgilerinin topluma açık tutulmasına ve tartışılmış olmasına özen gösterilmelidir.
D. İklim değişikliğinin getirdiği tehlikeleri göz önüne alarak, su tahliye sistemi gibi kritik **altyapılara** yatırım yapılmalıdır.
E. Tüm sağlık tesisleri ile **okulların** güvenlik düzeyleri gözden geçirilerek, gereken iyileştirmeler sağlanmalıdır.
F. Risk azaltmada gerçekçi uygulamalar sağlayacak yapı ve kentsel **planlama yönetmelikleri** geliştirilmeli, dar gelirlilere güvenli araziler ayrılmalı, verimli olduğu durumlarda kaçak yapılaşma iyileştirilmelidir.
G. Risk azaltmaya ilişkin **eğitim** ve egzersiz programlarının okullarda ve yerel topluluklarda yer alması sağlanmalıdır.
H. Su baskınları, fırtına etkileri ve kentin maruz kaldığı diğer tehlikelere karşı **ekosistemlerin** ve doğal tampon alanların korunmasına özen gösterilmeli, iklim değişikliğine uyum sağlayan risk azaltma yöntem ve uygulamalarına başvurulmalıdır.

I. Kentsel acil durum yönetimi **kapasiteleri**, erken uyarı sistemleri ve toplumun katıldığı düzenli uygulamalarla geliştirilmelidir.
J. Afetzede gereksinmelerinin karşılanarak konutlarının ve yaşamlarının yeniden kurulmasının, tüm **iyileştirme** çabalarının odağında kalmasına dikkat edilmelidir.

2. Kampanyaya çok sayıda yerel yönetimleriyle katılan şampiyon ülkeler: Avusturya: 279; Hindistan: 124; Filipinler: 74; Sırbistan: 18; vb.

3. Sasakawa Ödülü, hayatta iken BM kuruluşuna büyük ölçekli bağış yapmış bir kişi adına 23 yıldır verilmektedir. Kişi kimliğine ve ödüle ilişkin bilgi http://www.unisdr.org/eng/sasakawa/ ve http://www.unisdr.org/eng/sasakawa/2010/Sasakawa-eng-web.pdf
Bu yıl Ödüle başvuranlardan istenenler şunlar olmuştur:

1. Doğal tehlikelere, korunmasız değerlere ve risk azaltma çabalarına ilişkin bir görsel sunuş (*powerpoint*)
2. Birey ya da kuruluş için başvurulmakta ise, özgeçmiş ve etkinlik profili
3. Parasal ödül kazanılacak olursa bunu hangi amaçla kullanılacağı bilgisi
4. Adayın risk azaltma çabalarına ilişkin belgeler
5. Geçerli kişi ya da kurumlardan üç ayrı destek yazısı

4. Başvurular, (Afrika, Amerikalar, Asya/Pasifikler, Avrupa kıtalarını temsilen) dört uzmandan oluşan uluslararası BM Sasakawa jürisi tarafından değerlendirilmiştir. Sasakawa Ödül Jürisi'ne ilişkin bir özel yönetmelik bulunuyor. Murat Balamir, BM Genel Sekreteri Özel Temsilcisi tarafından Şubat ayında 5 yıl için bu göreve Avrupa'yı temsil etmek üzere atanmış bulunuyor.

5. 'The Politics of Earthquakes' Claire Berlinski, 24 Temmuz 2011, *latimes*. Berlinski, İstanbul'da oturmaktadır.

6. Balamir, M. (2006) Afetler Politikasında Yükselen Paradigma: Türkiye'de ve İstanbul'da Yaklaşımlar, *Cumhuriyet Bilim Teknik*, 18-19, 22.
İstanbul Büyükşehir yönetimi tarafından hazırlanması sağlanan 'Deprem Master Planı' (2003) kapsamında planlama grubunun önerilen plnlama yaklaşımı, 'risk sektörleri', yerel toplulukların katılımı, vb konular ile öncü bir uygulama önerisidir. Planın hazırlanması sonrasında yapılan yerel seçimler sonucunda yeni kurulan büyükşehir yönetimi, bu planı kaldırmış ve riskleri unutturma yaklaşımını benimsemiştir.